

backwardness of the economy in the region, which has a strong cultural heritage, is that tourists do not leave money in the places they visit, as they do not stay there for the night.

The region has all the resources and conditions for the development of "event" tourism, which is still underdeveloped. Doroshenko's Bastion and Posolskaya street in Chihirin, Trypillians housing in Legedzino, old houses of "Shevchenko's places" – all of which can be and should be used in the spectacular views of tourism, to "revitalize" heritage, in order to make it attractive.

As practice shows, the local lack of initiative of tourism development is the main problem (not a lack of financial allocation of state or local budgets). Engaging of local art groups staging, musical accompaniment, organization of various activities, events and competitions – all these requires relatively small efforts of local communities and lead to a revaluation of the cultural heritage, its "revival" and to the growth of interest in it by the native and foreign tourists.

Key words: cultural heritage, protection of cultural heritage, tourism, Cherkassy region, reserves of the Cherkassy region.

УДК 008:395

Михалюк Оксана Іллівна

здобувач

КУЛЬТУРА ПРОВЕДЕННЯ ЦЕРЕМОНІАЛІВ У СВІТСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ середини XVI – середини XVII століття

Дослідження присвячено культурі проведення церемоніалів у світському суспільстві Речі Посполитої. Підкреслено роль дипломатів і послів за протоколом. Виявлено специфічні риси певних звичаєвих, обрядових розпорядків урочистих відправ. Проаналізовано типи одягу, які застосовувалися для репрезентативних процедур у світському суспільстві Речі Посполитої середини XVI – середини XVII століття.

Ключові слова: Річ Посполита, церемоніал, протокол, етикет, землі України середини XVI–XVII століття.

Союз Великого князівства Литовського та Польщі 1569 р. вилився в об'єднання двох держав у федерацію під назвою "Республіка", дослівно перекладену на польську як "Річ Посполита". 11 серпня цього ж року Підляшшя, Волинь, Брацлавщина й Київщина остаточно злилися з Кораною. [7, 103]. У 1648–1654 рр. через визвольну війну за грецьку віру даний союз був переформатований.

До середини XVII ст. тривав зріст культурного розвитку і дипломатичних стосунків країни, у складі якої знаходилися українські землі [5; 6]. Останнім часом з'явилося більше можливостей вивчення специфіки культурних взаємин суспільних верств польсько-литовської держави за рахунок створення від 2008 р. під егідою ЮНЕСКО електронного інформаційного порталу "Документальна спадщина Речі Посполитої" з архівів Польщі, України, Росії, Латвії, Литви, Білорусі [2; 3]. Звичай польсько-литовського суспільства дають змогу інакше поглянути на специфіку розвитку стосунків еліти означеної доби, виявити характерні риси ділового та світського етикету.

У зв'язку з необхідністю переглянути спадщину Речі Посполитої постала можливість достовірного відображення реалій тогочасного життя українців. Адже збережені документи, інтегровані з архівів та бібліотек СНД і Євросоюзу, дозволяють "відкрити завісу" на специфічні риси розвитку тогочасного суспільства. Зокрема, у царині культури ведення дипломатичних стосунків Речі Посполитої – розглянути специфіку етикету, церемоніалу, протоколу.

Серед останніх джерел найбільш цінним є опис очевидця і учасника багатьох подій О. Гваньїні "Хроніка європейської Сарматії" 1581–1611 рр., перевиданий 2009 р. в Києві [1].

Спеціально етикет, церемоніал, протокол двосторонніх зносин польсько-литовської верхівки та русичів-українців у Речі Посполитій не досліджувалися. Важливу ролі у взаєминах нобілітету русько-української знаті та польсько-литовської шляхти відігравали родинні зв'язки. Адже через побут, релігію, культуру, ментальні настанови передавалися прагнення верхівки до діалогових зносин, підкріплені матеріально-політичними союзами. П'ясти, Собеські, Огінські, Сапеги, Конецпольські, Тарновські, Любомирські, Сангушки, Браницькі, Потоцькі, Острозькі, Яблонівські, Ржевуські, Тишкевичі, Чарторийські, Понятовські, Вишневецькі, Ходкевичі та ще кілька основних панівних родів (усього біля 20 князівських і 50 боярських) [7, 92] в окреслений період часу склали соціальну еліту полікультурної "нації".

Річ Посполита була своєрідною парламентсько-шляхетською республікою [1, 16], що і зумовило її підходи до дипломатичних стосунків та їх специфіки. З кінця XIV ст. у Литві діяла великокня-

зівська рада ("Пани-Рада"), повноваження якої з середини XVI ст. обмежувалися польським Сеймом. Тоді при останньому працювала окрема посольська ізба (зборня), що складалася з 170 осіб шляхти, міщан і духовенства, котрі розсилалися до адміністративних одиниць [2, 84].

Державне утворення Річ Посполита тільки після третьої Люблінської унії 1569 р. почало проводити політику окупаційної інтеграції на українських етнічних землях (закріпачення та експансія католицизму) [7, 91].

Польща здавна намагалася брати дієву участь у міжнародних політико-культурних перетрактаціях. Із Середньовіччя відбувалися її постійні зносини з папським двором [1, 195], результатом чого стала релігійна забарвленість розвитку історії та соціокультурних процесів у державі. Постійно підтримувалися стосунки з угорською, російською, татарською, турецькою (здебільшого через пашу) коронами. Тривали неоднозначні стосунки з козацтвом і Гетьманщиною. Культурні взаємини налагоджувалися з Курляндією, Молдавією і Валахією, Чехією, Францією (Монлюк, князь Генріх Анжуйський – князь Бурбонський, брат короля та династія Валуа), Британією, Голландією, Данією, Швецією [1, 178], Італією, Австрією та Німеччиною [1, 195-197].

Протокол стосувався апофеозних коронацій, шлюбних церемоній, поховань, підписання важливих міжнародних угод і уній, офіційних дипломатичних зустрічей на вищому рівні. Так, вже при першому королі Сигізмунді Августі, під час правління якого було підписано 1569 р. Люблінську унію про об'єднання ВКЛ і Польщі, "урочистини" стосувалися привезення першої його дружини, дочки римського імператора Фердинанда, Ельжбети, а пізніше похоронів другої дружини, Барбари Радзивілл [1, 163].

За доведення добрих новин в цей час обдаровували [1, 167], за погані – могли покарати. Дарунки також були невід'ємною складовою дипломатичних перетрактацій.

Потроху з найбільш важливими партнерами Річ Посполита обзаводилась посольствами. Про деякі з них лишив цікаві спогади самовидець тих подій О. Гваньїні. Так, взаємний обмін послами тривав із Туреччиною. Польський посланець навіть залишив опис одного з відряджень до Константинополю, який переписав О. Гваньїні. Цікаво, що незважаючи на захоплення турками ще у XV ст. міста Царгорода, воно не змінювало офіційну назву на Стамбул, що закарбувалося і в офіційній кореспонденції.

О. Гваньїні пише: "[Посол] Тарановський зайшов до султанських покоїв (Iustransow), дивно, коштовно і прекрасно збудованих, котрих є багато. Один гарно збудований з кипарисового дерева, чудесно прикрашений вирізьбленими коштовними квітами. Другий зведений з дорогоцінного алебастру та мarmуру, в якому є гарна позолочена різьба. У третьому стіни муровано з турецької глини, так виготовлено, як турецькі дзбанки, котрі привозять до Польщі. Там є також один будинок, майстрований зі скла. Біля кожного покою прекрасні фонтани, виконані великим коштом, зілля, які чудесно пахнуть, різні плоди, як-от: лимони, помаранчі, фіги, гранати, також оливкові дерева та ін. В одному з покоїв, що стоїть понад анатолійським берегом, є досить різних звірів, і туди султан їздить заради розваг. Скрізь там можна побачити надзвичайно красивих султанських коней, на яких їздить він сам і ті особи, що при ньому". Все це посол встиг побачити до своєї "заключної аудієнції" [1, 179-180]. Шанованому гостю було дозволено навіть подивитися на кілька тисяч султанських гармат до Галати [1, 179].

У цей час, на 1569 р., перемир'я вже укладалося через великого посла [1, 183], що відповідає сучасній посаді Міністра закордонних справ. Зауважувалося, що будь-які питання в процесі їх виникнення можуть бути вирішені у спосіб офіційного листування, або відрядження послів. Частиною оповідей у переписці стали розповіді про здоров'я та волевиявлення, "внаслідок чого зростатиме милість" турецької сторони [1, 183]. Тобто у двосторонніх взаєминах вже витримувався певний протокол.

Відносно даного дворянином слова наприкінці XVI століття у Речі Посполитій існувало розуміння, що "для шляхтича немає нічого ганебнішого за брехню, він має говорити тільки правду" [1, 187]. Тобто слово дворянина дорівнювало підпису з печаткою або клятві на Біблії. Чесність, гречність, шанобливість, гідність виступають мірилом культури й порядності.

На урочисті підписання "кондицій" (необхідних умов) та постанов, у тому числі тих, що проходили за межами Речі Посполитої, могла їхати, окрім "найзначніших панів", шляхетська молодь. Разом така аудієнція посольству, наприклад з французьким королем в Парижі, із нагоди коронації Генріха, нараховувала до двохсот п'ятидесяти осіб. Прикметно, що по закінченні офіційної частини, коли були "з обох сторін ґрунтовно і статечно скріплені" домовленості, відбувалися "часті та веселі вечери та бенкети", котрі завершувалися прощанням із великими почестями [1, 197-198].

О. Гваньїні занотував участь майбутнього короля у жалобному похованні свого попередника Сигізмунда Августа, якого він змінював на троні. Для більшої урочистості у цій церемонії взяв участь посланець Генріха – маршалок Французької землі Альбрехт, граф Радешийський.

Сам похорон був окремим церемоніальним дійством. Тіло перевозили від Тикоцінського замку до Варшави, а звідти, вже з "великою пишністю та повагою сенаторів" – до Прадника і Кракова. Сестра,

польська королівна, йшла за небіжчиком, проводжаючи його до місця поховання. 15 січня всі сенатори, єпископи і коронна шляхта взяли участь одночасно і в неабиякому похороні та привітанні нового короля. Тому в траурному одязі та хустках спочатку пішли до замку королівни Анни, яку втішали як могли.

За звичаєм "високих і славних станів", Сигізмунда Августа поклали до коштовної труни, вкритої чорним оксамитом з золотими королівськими гербами, яку повезли вісім коронних коней в жалобних китайках. За тілом йшли довгою процесією, у якій, окрім рицарства і коронного сенату в жалобній одежі, були легат папи, послы іноземних держав, у тому числі венеціанський; архієпископи, єпископи, інші представники вищої духовної та світської знаті. За труною несли королівські інсигнії (клейноди) [4, 371] і коронні герби у дорогоцінному оздобленні, а також королівські прапори.

Процесію завершували 33 коня у бойових обладунках, вбраних у різні коштовні китайки та шовк. Кожен земський прапор ніс відповідний повітовий хорунжий. За порядком спочатку проносили коронні хоругви, а потім інші знаки польського рицарства. Насамперед, прапор польського королівського двору, далі – знамено ВКЛ, інші стяги. (Тобто процесія відображала певну ієрархічну послідовність успадкування влади). Цікаво відзначити, що були присутні прапори Львівської, Подільської, Київської земель.

Біля тіла знаходився вельможний пан Мацейовський у воєнному обладунку, тонко і майстерно оздобленому сріблом і дорогоцінним камінням, що дуже вразило присутніх. Він їхав на дорого вбраному коні, а в руці тримав меча, який впирав собі в бік оголеним вістря. За ним рухався зброєносець у жалобній одежі, спустивши вбік списа та тримаючи на плечі королівський щит. Далі, згідно порядку, один сенатор ніс золоте яблуко, другий – корону, третій – королівське берло (палиця, оздоблена коштовним камінням і різьбленням; символ влади).

Крім світських, духовних осіб і послів, йшла верениця шляхти, за нею – міський сенат, далі – простолюдини. Завершували хід окремі процесії з різних (усіх) костелів з великою кількістю пастви, серед якої було багато дітей шкільного віку. За ними за традицією вишикувались, жалібно співаючи, музики та співаки, слідом за якими йшли доктори, магістри Краківської академії, започаткованої Сигізмундом, разом із своїми спудеями. Далі – почт із 4000 люду в жалобних мантиях, що тримали свічки. З великими почестями короля проводжав у замковому Кафедральному костелі св. Станіслава абат Могильський, що завершував проповідь.

Після того, як монарха поклали у каплиці його предків поміж польськими королями, почалися останні церемонії. Хорунжі спустили свої корогви, а зброєносець біля королівського саркофага в костелі скочив з коня, потрощив списа, кинув меч на землю. По закінченні виконання *Agnus Dei*, коронні канцлер та підканцлер, що також несли клейноди, поламали королівські регалії та посохи, а сенатори поштито поклали на вівтарі символи влади – золоте яблуко, корону й королівське берло. Краківські міщани в цей час чинили церемонії у Парафіяльному костелі. На другий день по усіх костелах духовними отцями на чолі з вищим духовенством були справлені божественні Літургії за душу померлого короля [1, 199-202].

Після поховання небіжчика почали святкувати коронацію наступника, намагаючись якнайкраще виявити до нього шану і любов. Кожен присутній вдяг свої найдорожчі речі – шиті золотом та сріблом шати, одежі з різних шовків, розшиті бісером. Кожну годину та повсякчас вельможі перевдягалися за модою у різні пурпурні, темно-сині, блакитні строї з коштовної матерії.

У ці часи, наприклад, вважалося безчестям для московських послів, що польських монарх "не вийшов до них, аби чинити посольство, і не зняв шапку" [1, 231]. Тобто якісь нібито другорядні речі як на сучасний погляд тоді становили основу етикету.

Слід зазначити, що особливі "звичаєві" подарунки і "посольства" від найтитолованіших осіб держави у Речі Посполитій були також частиною весіль вищої шляхти. Зокрема, вінчання коронного гетьмана, канцлера Яна Замойського, яке описав О. Гваньїні. Частиною ініціації було барокове дійство – тріумфальна театральна постановка у вигляді сцен спілкування античних богів. Деякі алегоричні персонажі тримали інсигнії (*signa victoriae*), цебто клейноди. Розкішний бенкет із танцями завершували феєрверки тощо [1, 244-249]. Культура зносин у світському суспільстві Речі Посполитої поступово набувала ігрового, видовищного, репрезентативного характеру.

О. Гваньїні також свідчив, що у Речі Посполитій було заведено носити вбрання різних націй, оскільки в окремих польських провінціях побутували різні звичаї. Офіційна мова держави – латинська – сприяла знанню культури і асимілятивним процесам з європейським світом [8, 44-45]. Тож побутував одяг італійський, іспанський, французький, німецький, чеський, гусарський, мадярський, перський, угорський, турецький, молдавський і татарський [1, 285]. За звичаєм різних земель одяг доповнювався до церемоній окремими аксесуарами, головними уборами, зброєю, символами влади, мав специфічні етнокультурні ознаки крою автохтонного населення.

Етикет застіль знаті в одних місцевостях розумівся так, що шляхтич, навіть найбідніший, шляхтичу (рівний рівному) не прислужував, бо це за традицією не відповідало шляхетському

обов'язку. В інших краях навпаки, кожному пану прислужували слуги, що сиділи з ним за столом по порядку. Якщо двір був великий, то в господаря було кілька столів з панями, що йому прислужували. Тим, у свою чергу, помагали підпанки, оскільки на одну тарілку накладалась їжа для кількох людей. У підпанків були допоміжні хлоп'ята, котрим, у свою чергу, подавали челядники чи слуги. Такий "субординацій" могло бути до чотирьох змін, коли одні допомагали іншим. За ввічливе ставлення і таку службу від панів часом можна були отримати якийсь подарунок [1, 287].

Культура застілля у Речі Посполитій обставлялася ще згідно з давньоруською традицією, коли у званих бенкетах та багатоденних застіллях брали участь чини спеціальних посад – чашники та підчашії (останні спочатку були заступниками чашника, а пізніше їх обов'язком було подавати королю напої, попередньо їх спробувавши, і наглядати за напоями за королівським столом), крайчі (функції яких полягали у приготуванні учти монарха, розташуванні страв на столі, нарізанні м'яса, його куштуванні та подаванні королеві чи великому князеві), виночерпії (посадові особи, що завідували напоями та підносили їх на трапезах), стільники та підстолії (другі – це помічники стільника, особи, що прислужували при столі князя чи короля), кухарі, буфетники, придверні [1, 291].

Отже, розглянувши культуру проведення посольських взаємин, званих застіль, ініціатив, Речі Посполитої, у складі якої перебували землі сучасної України, ми дійшли кількох висновків. За століття, протягом якого існувала ця величезна держава на мапі Європи, традиції та звичаї конгломерату народів, що населяли етнічну Польщу та прилеглі землі, постійно трансформувалися. Консервативним відносно доби Древньої Русі та ВКЛ лишився етикет застіль, котрий спирався на порядок в ієрархічному устрої держави і дотриманні держпосадовцями своїх прямих "урядових" обов'язків. Церемоніал шлюбних, поховальних, коронаційних ініціатив поступово набував вигляду регламентованого протоколом дійства за певним розпорядком відповідно до звичаїв. Культура подарунків, підношень, одягу в це століття значно європеїзувалася, набула ознак естетської світськості і відповідала певним модним тенденціям католицького Заходу того часу.

Оскільки обсяг дослідження не дозволяє розкрити всі аспекти, пов'язані з культурою етикету, церемоніалу, протоколу Речі Посполитої, у наступній статті планується висвітлити коронаційний ритуал Речі Посполитої, що провадився за участі урядових делегацій із земель етнічної України.

Література

1. Гваньїні О. Хроніка європейської Сарматії / упор. та перекл. з польськ. О. Ю. Мицика. – 2-ге вид., доопрац. // Гваньїні О. – К. : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2009. – 1005 с. : іл.
2. Документальное наследие Речи Посполитой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://archives.gov.by/Radzivily/intro.html>.
3. Документальное наследие Речи Посполитой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://minjust.by/ru/site_menu/news?id=438.
4. Заруба В. М. Історія держави і права України: навч. посіб. / В. М. Заруба. – К. : Істина, 2006. – 416 с.
5. Історія України в особах: Литовсько-польська доба / авт. О. Дзюба, М. Довбищенко, О. Русина (упор. і авт. перед.) та ін. – К. Україна, 1997. – 272 с.
6. Музиченко П. Історія держави і права України: навч. посіб. Вид 5-те, випр. і доп. / Петро Музиченко. – К. : Знання, КОО, 2006. – 437 с.
7. Нариси з історії української дипломатії / О. І. Галенко, Є. Є. Камінський, М. В. Кірсенко та ін. / під ред. В. А. Смолія. – К. : Видавничий дім "Альтернативи", 2001. – 736 с.
8. Шейко В. М. Історія української культури: навч. посіб. / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – 5-те вид., стер. – К. : Знання, 2013. – 271 с.

References

1. Hvanini O. Khronika yevropeiskoi Sarmatii / upor. ta perek. z polsk. O. Yu. Mytsyka. – 2-he vyd., dooprats. // Hvanini O. – K. : Vydavnychiy dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 2009. – 1005 s. : il.
2. Dokumental'noe nasledie Rechi Pospolitoj [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://archives.gov.by/Radzivily/intro.html>.
3. Dokumental'noe nasledie Rechi Pospolitoj [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://minjust.by/ru/site_menu/news?id=438.
4. Zaruba V. M. Istoriia derzhavy i prava Ukrainy: navch. posib. / V. M. Zaruba. – K. : Istyna, 2006. – 416 s.
5. Istoriia Ukrainy v osobakh: Lytovsko-polska doba / avt. O. Dziuba, M. Dovbyshchenko, O. Rusyna (upor. i avt. pered.) ta in. – K. Ukraina, 1997. – 272 s.
6. Muzychenko P. Istoriia derzhavy i prava Ukrainy: navch. posib. Vyd 5-te, vypr. i dop. / Petro Muzychenko. – K. : Znannia, KOO, 2006. – 437 s.
7. Narysy z istorii ukrainskoi dyplomatii / O. I. Halenko, Ye. Ye. Kamynskyi, M. V. Kirsenko ta in. / pid red. V. A. Smoliia. – K. : Vydavnychiy dim "Alternatyvy", 2001. – 736 s.

8. Sheiko V. M. Istoriiia ukrainskoi kultury: navch. posib. / V. M. Sheiko, V. Ya. Bilotserkivskiyi. – 5-te vyd., ster. – K. : Znannia, 2013. – 271 s.

Михалюк О.И. Культура проведения церемониалов в светском обществе Речи Посполитой середины XVI – середины XVII столетия

Исследование посвящено культуре проведения церемониалов в светском обществе Речи Посполитой. Подчеркнуты роли дипломатов и послов за тогдашним протоколом. Выявлены специфические черты определенных распорядков торжественных служб соответственно обычаям и обрядам. Проанализированы типы одежды, которые применялись для репрезентационных процедур в светском обществе Речи Посполитой середины XVI – середины XVII столетия.

Ключевые слова: Речь Посполитая, церемониал, протокол, этикет, земли Украины середины XVI–XVII столетия.

Mykhaluk O. Culture of Ceremony Process in a Secular Society in the Rzeczpospolita in the mid XVI – middle XVIIth Century

In 1569 the Union of the Grand Duchy of Lithuania and Poland resulted in the unification of the two states in a federation under the name "Republic", translated literally into Polish as "the Rzeczpospolita". August, 11 of that year, Podlasie, Volhynia, Bratslav region and Kyiv region merged finally with the Crown. In 1648–1654, because of the liberation war for Greek faith that union was reformatted.

Poland tried to take an effective part in the international political and cultural transattraction for a long time. From the period of the Middle Ages there were constant intercourses with the Pape's court, resulting in a religious coloration of history development and socio-cultural processes in the country. The regular transattractions were maintained with the Hungarian, Russian, Tatar, Turkish (mostly through Pasha) crowns. The ambiguous relationship with the Cossacks and the Hetmanate took place. The cultural relations with Courland, Moldavia and Wallachia, Czech, France (Monluk, Prince Henry of Anjou – Prince of Bourbon, a brother of the king and the Valois dynasty), Britain, Holland, Denmark, Sweden, Italy, Austria and Germany were arranging.

The protocol concerned apotheosis coronations, marriage ceremonies, burials, signing of important international agreements and unions, official diplomatic summits.

Little by little, the Rzeczpospolita opened embassies with the most important partners. At that time, in 1569, a truce negotiated through a great ambassador that corresponds to the position of Minister of Foreign Affairs. It was remarked that any questions during their occurrence can be solved by means of the official correspondence or ambassador mission. A part of stories in the correspondence were stories about health and willingness, "resulting in growing favor" of the Turkish side. That is, the bilateral relations were kept in a particular protocol.

Except for "the most important gentlemen", the noble youth could go to the ceremony of signing "condition" (necessary conditions) and regulations, including those which were held outside the Rzeczpospolita. Altogether, that Embassy audience, such as the French king in Paris, on the occasion of the coronation of Henry, numbered up two hundred fifty people. Remarkably, at the end of the official part, when they were "on both sides and in order to thoroughly sealed" agreement, there were "frequent and fun dinners and banquets" which ended up parting with a great honor.

In the Rzeczpospolita it was accepted to wear dresses of different nations, as in some Polish provinces the various customs existed. The official language of the state – Latin – contributed to the knowledge of the cultural and assimilative processes of the European world. So Italian, Spanish, French, German, Czech, Hussar, Magyar, Persian, Hungarian, Turkish, Moldovan and Tatar clothes were in use. According to the customs of different lands, during some ceremonies clothes complemented with individual accessories, hats, weapons, symbols of power. The clothes had specific ethnocultural features of cutting of indigenous population.

In some areas the table etiquette of the nobility can be understood in such a way that a gentleman, even the poorest, a gentleman (equal to equal) did not served because it is not typical to the tradition of a noble duty. In other lands, on the contrary, every gentleman was served with the servants who sat with him at table in order. If the court was large, the owner had several tables with the gentlemen who were served. Those, in turn, the submasters helped as one plate of food was given for several people. The submasters had boys-assistants, who, in turn, were passed by servants. Such "subordinations" could be up to four changes when one person helped the others. Sometimes the gentlemen gave any gift to the servants for their friendly attitude and service.

The culture of having meals in the Rzeczpospolita was held with the reference of the Old Rus' traditions when the people of special positions ranks were involved in feasts and eating procedures which lasted for many days. These ranks were chashnykys and pidchashiyis (the latter were chashnykys' assistants and later their duty was to serve the king with drinks, having tasted then before, and observed the drinks on the royal table); kraychyys (their functions were to make meals for the king, placing dishes on the table, cutting meat, its tasting before giving to a queen or a great prince); vnocherpiyis (the officials who were responsible for drinks and brought them during the dinner); stolnyks and pidstoliys (the latter were stolnyks' assistants who served the dishes to a prince or a king); cooks, bartenders, porters.

That century the culture of gifts, offerings, clothes was European in great deal, acquired the traits of esthetical secularism and responded to some fashion trends of Catholic West at that time.

Key words: Rzeczpospolita, ceremonial, the report, etiquette, the earths of Ukraine of middle XVI–XVII centuries.